

Luuk van Middelaar

De stem van Midden- en Oost-Europa klinkt luider

Sinds de Russische inval klinken in publieke debatten en vergaderzalen van EU en NAVO de stemmen van Oost-Europeanen dwingend. Vooral Polen en Balten voelen zich door Poetins oorlog tegen Oekraïne in het gelijk gesteld. Zij waarschuwden sinds lang tegen Russische agressie en bewapenden zich ertegen. Zij wazen al vroeg op Duitslands naïeve energiebeleid. Zij wilden Oekraïne al veel eerder in de familie halen.

Tot 24 februari kon dit felle geluid in West-Europa worden afgedaan als emotionele Rusland-obsessie. Nu niet meer. De invasie liet Berlijn en Parijs een moment „sprakeloos en bevroren”, aldus een Duitse defensie-analist. Midden- en Oost-Europa won aan politiek en moreel spreekrecht. Met heel concrete gevolgen.

Zie het feuilleton van de Duitse tanklevering aan Kiev, waartoe Olaf Scholz vorige week na lang aarzelen besloot. Het ging veel over zijn eentweetje met Joe Biden: de Ameri-

Bij dit Oost-Europese strijdkoor voegt zich nu een stem uit Tsjechië: oud-generaal Petr Pavel

kaanse president zegde gelijktijdig Abrams-tanks toe, opdat Duitsland met de Leopard-zending niet alleen stond. Maar er ging iets aan vooraf. Het was de Poolse premier Morawiecki die Scholz' besluit afdwong; deze dreigde de Poolse Leopards sowieso naar het front te sturen, desnoods zonder de exportvergunning vanuit Berlijn. Hoog spel, dat de Pool won.

Ook inzake sancties tegen Rusland (meer en sneller) en toetreding van Oekraïne tot de EU (sneller en eenvoudiger) doet Oost-Europa's dwingende toon evenwichten verschuiven. Deze samenlevingen, tot 1989 blootgesteld aan dictatuur en armoede, zijn allicht harder en cynischer dan de West-Europese. Minder verbaasd over ruwe schokken, minder ontdaan over verloren liberale illusies. En tegelijk onverzettelijk, want in Oekraïne's lot zien ze hun eigen ontsnapping aan Moskous juk terug.

Bepaalt Polen dan nu ineens alles in de EU? Nee, op de agenda staat meer dan Rusland, oorlog en defensie. Interne markt, euro, industrie, migratie - op die domeinen telt in Brussel, Straatsburg en Frankfurt ieders economisch en demografisch gewicht. En dat ligt onverminderd in het westen en zuiden van het continent. Duitsland, Frankrijk, Italië en Spanje hebben samen ruim 250 miljoen inwoners, pas na deze vier volgen Polen (38

miljoen) en Roemenië (19 miljoen).

In internationale media raakt deze verhouding soms zoek. Journalisten serveren graag pittige anti-Russische quotes, van de Estlandse premier Kallas of de Litouwse minister van Buitenlandse Zaken Landsbergis. Die vangen aandacht. Maar media-invloed vertaalt zich niet één op één in macht binnenskamers. Vraag maar aan de charismatische Griekse minister van Financiën Yanis Varoufakis, die tijdens de eurocrisis van 2015 de mediaslag won, maar het diplomatieke handjedrukken verloor.

Loos zijn de woorden zeker niet. De Unie is een debatgemeenschap, waarin beelden en verhalen - op straat, in de media, in parlementen - besluiten aanjagen. Daar spelen Morawiecki, Kallas en Landsbergis op in.

Bij dit Oost-Europese strijdkoor voegt zich nu een stem uit Tsjechië. Vrijdag won oud-generaal Petr Pavel (61) de presidentsverkiezingen. De nette conservatief boekte een afgetekende zege op populist en oud-premier Babis. Met 70 procent was de kiezersopkomst hoog, voor wat soms als een louter 'symbolisch' ambt wordt gezien.

De Tsjechische kiezers spraken een dubbele wens uit. Allereerst: eerdere herstel voor het ambt van president. De bewoner van de Praagse Burcht is het gezicht van de natie naar buiten. Huidige man Milosz Zeman, president sinds 2013, verloor elk aanzien vanwege schandalen, een losse tong en innige Rusland- en Chinabanden. Zo verkwanseelde hij het presidentiële gezag, zoals opgebouwd door Václav Havel (1993-2003), de liberale oud-dissident en mondiale rockster van de Fluwelen Revolutie, en behouden onder Václav Klaus (2003-2013), een eigengereide en anti-EU neoliberale *hardliner*, om wiens intellect echter niemand heen kon.

Ten tweede kiezen de Tsjechen met Pavel, oud-voorzitter van het Militaire Comité van de NAVO, eenduidig een pro-westerse en pro-Oekraïne koers. In een verrassingsbezoek aan Praag toonde de Slowaakse presidente Zuzana Caputová zich „zeer blij dat onze regio en Europa een staatshoofd krijgen dat democratische waarden respecteert”.

Wel komt dit waardenvertoog in Midden- en Oost-Europa met een sterk pro-Amerikaanse koers, op het havikachtige af. Maandag gaf Pavel een voorproefje: als eerste verkozen politieke leider in de EU sinds lang belde hij met de president van Taiwan - schending van een Chinees diplomatiek taboe. Zelfs een bezoek aan Taiwan sloot hij niet uit. Voor economische represailles tegen Tsjechië, zoals China in 2021 instelde tegen Litouwen, wordt gevreesd.

Zo trekt Europa's oostwaartse beweging vanwege de Russische oorlog, het gesprek ook in één moeite dichter naar de NAVO en de VS.